

PO(d)KLAD

pro návštěvníky trojských vřesovišť

Obtížnost: střední

Délka trasy: 3 km

Doba na cestě: 1,5 hodiny

Doporučené vybavení: tužka a dobré obutí

Začátek hledačky: zastávka autobusu č. 112
Zoologická zahrada

Konec: zastávka autobusu č. 112 Kovárna

Upozornění: Cesty této hledačky nejsou bezbariérové. Trasa prochází po polních a lesních cestách a zahrnuje i cestu po schodech.

0 100 200 m

1 Začátek...

2 Natura 2000...

3 Za císaře pána...

4 O přírodu by se měli starat památkáři...

5 Tady všude tekla řeka. Tam, jak stojíš ty...
i ty tam vzadu...

6 Salabka...

7 Sežrán zaživa, aby přežil...

8 Česká step...

9 Haltýř jako lednička...

10 Profíci na step, vol. 1: Stepní běžec...

11 Profíci na step, vol. 2: Stepník...

12 Pustá vinice...

13 Konec, zvonec...

1. Začátek...

Vítejte v Troji,

čeká Vás výlet do jiných časů a jiných míst. Zkuste na chvíli zapojit svou fantazii a dát jí volný průběh. Na každé zastávce dostanete podnět k představám. Zavřete oči a zkuste si daný obrázek představit v barvách, v pohybu. Na konci cesty na Vás čeká poklad.

- ➤ Ze zastávky vyrazte mírně do kopce směrem k vinici sv. Kláry, kterou vidíte nedaleko. Na křižovatce pokračujte mírně doleva, až k přechodu pro chodce u odbočky doprava na tzv. Kozí stezku. Tam si uděláme krátkou pauzu.

Zapište si, kolik pruhů má zebra na tomto přechodu.

2. Natura 2000...

Budete procházet územím, které je chráněno v rámci soustavy Natura 2000. Název „soustava“ je použit proto, že se jedná o „ostrovy“ chráněných území států celé Evropské unie propojené tak, aby mezi nimi mohly organismy více či méně volně proudit. Do této soustavy jsou vybírána jen území, která hostí to nejvzácnější z přírodního dědictví celé Unie. Statut chráněného území však neznamená, že má jít o oplocený starobylý prales. Mnoho těchto území je úzce propojeno s činností člověka, protože některé chráněné druhy jsou v moderní krajině na aktivitách člověka přímo závislé. Věděli jste například, že velká část Petřínských sadů je také součástí soustavy Natura 2000?

Jak byste přeložili slovo „natura“ do češtiny? České slovo označující to, co soustava Natura 2000 v EU chrání, prosím, napište do políček níže. Písmena s číselným označením si postupně zapisujete do příslušných políček tajenky na konci průvodce.

				3, 15	1	
--	--	--	--	-------	---	--

 Zavřete oči a představte si:
STAROBYLÝ PRALES

➤ ➤ Kozí stezkou pokračujte do vrchu. Nahoře na ulici se dejte doleva, až dojdete k jižnímu vstupu do botanické zahrady. Tam bude čas na další zastávku.

3. Za císaře pána...

Ty nejvzácnější organismy jsou často závislé na prostředí, které se podobá krajinkám z obrázků pana Lady. Spousta druhů rostlin, hmyzu, ale i ještěrek, hadů a malých savců potřebuje pestrou krajinu s malými políčky a loukami, drobnými remízky v polích a prohrátými mezemi s pasoucími se kozami. To všechno by tu bez hospodaření člověka nebylo.

Vzpomenete si, jak se jmenuje asi nejznámější postava z knih Josefa Lady?

				4, 17, 20	
--	--	--	--	-----------	--

--	--	--	--	--

 Zavřete oči a představte si:
KOZU NA MEZI

Do připraveného políčka si запиšte, jakou číslici najdete na ceduli na plotě u vstupu do botanické zahrady. Cedule je jedinou záchranou v případě, že Vás v zahradě zavrou.

--

➤ ➤ Tak jen dále cestou, ale dávejte pozor, brzy Vaše pout' zahne ostře doprava na starobyrou úvozovou cestu. Cesta vede pěkně do kopce, zastávku si udělejte, až už nebudete moct dál.

Po cestě si запиšte číslo popisné domu, který má na ocelových vrátech velký kruh.

--	--

4. O přírodu by se měli starat památkáři...

Taková pestrá krajina se na území ČR začala objevovat už v pravěku, v době železné, době Keltů a druidů. Dochované zbytky této krajiny jsou tak mnohdy starší než naše nejvýznamnější památky. A tak, jako se pečlivě staráme například o Karlův most, snažíme se pečovat i o tyto nejvzácnější plochy krajiny z dob minulých. Výskyt některých druhů přírodovědcům napoví o výjimečnosti lokality stejně, jako staré mince nebo šperky napoví archeologům o stáří nálezů. O krajině nám může napovědět třeba i taková stará úvozová cesta jako ta, na které právě stojíte. Úvoz se říká cestě, kterou lidé zahloubili pod okolní terén, aby snížili její sklon, nebo ji postupně zahloubila voda a běžné užívání. Cesta, na které stojíte, je původní spojnicí mezi Zadním Ovencem (původní název Troji) a Bohnicemi. Tudy kdysi jezdily povozy tažené koňmi nebo voly.

Podle jakého zvířete se to asi Troja kdysi jmenovala?

	2, 12	6	
--	-------	---	--

 Stoupněte si na stranu, zavřete oči a představte si:

JAK VÁS MÍJÍ KOŇSKÝ POVOZ PLNÝ ZELENINY

➤ ➤ Pokračujte dále úvozovou cestou až tam, kde potkáte po levé straně odpočívadlo v březovém hájku. Tam si přečtete další část.

5. Tady všude tekla řeka. Tam, jak stojíš ty, ty... i ty tam vzadu...

A už jste v bývalé pískovně. Kdysi se tu těžil písek, ale kde se tu vzal? V materiálech vědecky popisujících tuto lokalitu se dočtete, že jsou zde „naplaveniny bývalých štěrkopískových teras Vltavy“. Ale jak je možné, že jsou naplaveniny z Vltavy o 80 metrů výše, než dnes Vltava teče? Možné to je. Vltava je tu totiž, stejně jako zdejší chráněná území, výrazně déle než Karlův most nebo Staroměstský orloj. Řeka přirozeně odnáší materiál, kterým protéká, všechnu tu hlínu, písek, ale i poměrně velké kamení, a na jiném místě ho zase ukládá. Tuto její vlastnost ještě umocnilo střídání dob ledových a meziledových, kdy Evropu pokrývaly ledovce, měnila se hladina moří, a měnil se také sklon řek. Celé území Prahy je výtvořem Vltavy, která postupně vykrajovala své koryto, a dala tak vzniknout například pankrácké a letenské terase.

Víte, jak se vědecky nazývá právě ona činnost vody (řek, potoků i deště), která odnáší materiál z jednoho místa na druhé?

	16	5, 19		
--	----	-------	--	--

Představte si:

JAK TO TU ASI VYPADALO, KDYŽ TU LIDÉ RUČNĚ TĚŽILI PÍSEK

Z úvozové cesty je třeba odbočit ostře doleva přes odpočívadlo a pokračovat dál po asfaltové cestě podél plotu botanické zahrady, po vaší levé straně. Zastavte, až se Vám otevře pohled na protější vinice, a posadte se na lavičku, chcete-li.

6. Salabka...

Pod Vámi se strmě uklání chráněná plocha evropsky významné lokality Salabka, kde se zachovaly části krajiny dříve obhospodařované jako pastviny, sady nebo vinice. Na ploše Salabky se dochovala vřesoviště, která vznikla pravděpodobně díky pastvě dobytka, nebo zanedbání údržby některé z původních vinic. Vřesu vyhovují zdejší podmínky mělkých kyselých půd. V přežití na místech s nedostatkem živin mu pomáhají vláknité houby, které jsou napojené na tkáň jeho kořenů a dodávají mu dostatek vláhy a živin. Vřes houbovím na oplátku dává část živin, které získává pomocí fotosyntézy.

Podobným způsobem spolupracuje s houbami (třeba hřibem) i nejčastější strom českých lesů. Jeho jméno získáte přesmyčkou slova MRSK.

			14
--	--	--	----

Zavřete oči a představte si:

VŘESOVISŤE A PASOUCÍ SE OVCE NA MÍSTĚ LESA ZA VÁMI

Čtete dál...

7. Sežrán zaživa, aby přežil...

Se vřesem to ale není zas tak jednoduché. Zvládá žít i na velmi neúrodných místech, kde se udrží jen málokterá rostlina. Aby však jeho keřiky přežily generace, je nutné vřesoviště určitými způsoby narušovat. Vřes se totiž v minulosti přizpůsobil občasnému spásání od zvířat a také požárům, které suché odumřelé části vřesovišť jednou za čas zachvátily. Možností, jak přírodu napodobit, je několik. Vřesovišti (i tomu na Havránce a Salabce) prospívá pastva ovcí a koz nebo vyhrabávání starých a mrtvých částí vřesu železnými hráběmi a také strhávání celého drnu. K oživení vřesu pomáhá i řízené vypalování ohněm. Vzhledem k současným zákonům ale není úplně snadné tento typ údržby vřesoviště použít, navíc to může být docela nebezpečné.

Jak se jmenuje bájný pták, který shoří, a ze svého popela se narodí jako nový? Takového mazlíčka choval i Albus Brumbál v knize o Harrym Potterovi.

		18		
--	--	----	--	--

 Zavřete oči a představte si:
Jaké to asi je BÝT VŘESEM

➤ ➤ Dále pokračujte po asfaltové cestě skrz les po trase naučné stezky spíše přímo. Půjdete podél plotu a odbočíte doleva na nezapevněnou cestu stále po šípkách směřujících k pokladně SEVER. Další zastávkou bude severní vstup do botanické zahrady.

8. Česká step...

Jedním z nejzajímavějších prostředí, které se na území ČR kdy vyskytovalo, jsou stepi. Jsou to místa s trávničky a nízkými bylinami, kde se tu a tam vyskytne i nějaký ten keř či strom. Představte si třeba filmový záběr z afrických savan s pasoucími se antilopami, jen namísto antilop spíše s divokými koňmi, pratury (divoké krávy) a zubry. Před příchodem člověka právě tato velká zvířata udržovala bezlesí s nízkou trávou, vyhovující široké řadě vzácných živočichů. Potom, co člověk vyhubil nebo si ochočil tato velká zvířata, začal se o krajinu starat sám v podobném stylu. Tuhle kus posekal, tuhle zryl a tamhle kousek omylem vypálil. Ještě na začátku 20. století všechno jakžtakž fungovalo. Dnes už ale krajina takto nefunguje a poslední kousky stepí jsou čím dál tím vzácnější. Na dalších zastávkách vám prozradíme, které speciální organismy na stepích žily a leckde žijí dodnes. Nejprve se ale trochu zchladíme.

Jak se vědecky nazývá proces ochočení divokých zvířat člověkem, který je pak využívá?

				8				7		
--	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--

 Zavřete oči a představte si: ČESKOU STEP

Jaké tři číslice jsou na značce upozorňující na stoupání cesty?

--	--	--

➤ ➤ Jen dál po trase naučné stezky s plotem botanické zahrady po pravé straně. U cedule Přírodní památka se ničeho nebojte a pokračujte tunelem z keřů po pěšince. A na pěšince pak doprava, konečně z kopce až k haltýři. Ale pozor, ztrácíte výšku, bude třeba ji někde zase nabrat.

9. Haltýř jako lednička...

Nacházíte se v údolí potoka Haltýře, poblíž jednoho z jeho mnoha pramenů. Toto místo je zajímavé tím, že je zde pramenů hned několik, půda je tedy velmi zamokřená, místo je to trochu zastíněné, a tak se tu daří zase jiným druhům než těm, se kterými jsme se potkali na suchém a slunném vřesovišti. Živin je v prameništi většinou dostatek. Rostliny, které tu žijí, se tak musí vypořádat především s přebytkem vody. Zdejší haltýř, zděná stavba nad nejsilnějším pramenem, sloužil jako cisterna k zadržování vody. Slovo haltýř ale patří především podobným stavbám, které dříve mívala každá vesnice a měly ještě jiný účel. Haltýř postavený nad pramenem studené vody, zastíněný od pražícího sluníčka stříškou, totiž v minulosti sloužil hlavně pro uchovávání potravin. Potraviny byly buď v nádobách ponořených přímo ve vodě nebo zavěšené ze stříšky nad chladivou hladinou.

Jakým přístrojem jsme haltýř nahradili?

10						
----	--	--	--	--	--	--

 Zavřete oči a představte si:
HALTÝŘ PLNÝ JÍDLA

➤ ➤ Cesta se nám stáčí doleva a do kopce. Od Haltýře dál pokračujte strmou stezkou po trase naučné stezky. Gratulujeme, nabíráte výšku! Na kopci se cesta dělí, pokračujte pěšinkou napravo. Cesta se po čase rozšiřuje. Zastavte se a čtete dále.

10. Profíci na step, vol. 1: Stepní běžec...

Okolo Vás je teď mladý les, ale i tady mohla být step. Jedním z jejích obyvatel je rostlina, která se jmenuje máčka ladní. Je to v podstatě bodlák, samý trn. Zajímavé na ní ale je, že neroste jako každá kytka rovně nahoru za sluncem, ale roste do všech stran skoro rovnoměrně, až by se o ní dalo říct, že je nakonec skoro jako koule. Má na to totiž figl. Když máčka dozraje a zrovna roste na opravdové širší stepi, utrhne se celá ta koule od kořínků a vítr ji pak vozí, kam se mu zachce. Tímto způsobem rostlina vysype svá semínka na obrovské ploše, jako kdyby ji sel třeba traktor. Rostlinám, které si vymyslely tento způsob, jak dostat svá semínka na velkou plochu a vzdálenost, se říká stepní běžci. Můžete si je pamatovat z některých westernových filmů, kdy se přes ospalé městečko prožene podivný chuchvalec hnaný větrem.

Jak se říká stepím v severní Americe?

					11
--	--	--	--	--	----

Zavřete oči a představte si:

MÁČKY ŽENOUČÍ SE PŘES LIDUPRÁZDNÝ VÁCLAVÁK

máčka ladní

➤ ➤ Čtěte směle dále...

11. Profíci na step, vol. 2: Stepník...

Dalším specialistou na stepi a vřesoviště je pavouk, krásný červeně zbarvený, asi centimetr a půl velký, stepník rudý. Tenhle pavouček žije v noře a je trochu jedovatý. Nora může být až 15 cm dlouhá. Nemusíte se ho ale vůbec bát. Je velmi plachý a nejspíš se s ním v životě nesetkáte. Je ale dobré si ho alespoň představit. Samička je celá sametově černá a nepříliš výrazná, sameček je ale vybarvený do červena. Stejně jako ostatní pavouci má i tento druh osm malých oček. Když je sameček v nebezpečí, dává na odiv své krásně vybarvené, bíle obroubené černé skvrny na červeném podkladu jeho zadečku, které mohou připomínat nejedlá sluněčka.

Pavouk stepník má černé tečky čtyři jako na hrací kostce. Kolik jich má nejběžnější české sluněčko (beruška)?

13			
----	--	--	--

👁️👁️ Tohohle MRŇAVÉHO BAREVNÉHO PAVOUČKA v trávě si představí jen ti, co se pavouků příliš nebojí.

Po cestě potkáte žlutou ceduli cyklostezky. Jaké tři číslice jsou na ní napsané?

--	--	--

➤ ➤ Plot zahrádkářské kolonie máte po pravé ruce. Pokračujte dále a až narazíte na zpevněnou cestu, dejte se doprava. Připojíte se tak zpět na naučnou stezku a také zelenou turistickou značku. U zastávky naučné stezky č. 8 se držte vpravo a dojděte si pro výhled.

12. Pustá vinice...

Jeden z nejhezčích výhledů na Prahu, znáte snad lepší? Ale i tady je dobré občas mírně sklopit zrak a zaměřit se na to, kde stojíme. Stojíte na lokalitě Pustá vinice, která stejně jako Salabka hostí poslední zbytky vřesoviště a stepi. I tady by tak vzácné prostředí brzy zaniklo, nebýt péče, kterou zde zajišťuje Magistrát. Konkrétně jde o vyřezávání agresivně se rozrůstajících ostružiníků, divokých růží a trnek, a také o pastvu stáda koz a ovcí. Aby svými výkaly zvířata neobohacovala vřesoviště živinami, jsou na noc zahrnuta a tzv. košárována (ustájena pod širým nebem) v horní části lokality, kde jejich trus tolik nevadí. Dosazovány jsou také ovocné stromy, především třešně, které kromě ovoce poskytují vhodné prostředí pro některé druhy hmyzu.

13. Konec, zvonec...

Poklad hledejte tam, kde hlídá:

1	2	3	4	5	6	7	8	9
								Ý

10	11	12

13

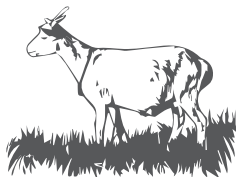
14	15	16	17	18	19	20

Hledejte kousek zpátky po cestě, po které jste přišli. K otevření pokladu použijte PRVNÍ, TŘETÍ a DEVÁTOU ČÍSLICI v pořadí, ve kterém jste je po cestě posbírali.

--	--	--

- ➤ Po vyzvednutí Vaší odměny pokračujte po schodech dolů, až do ulice Pod Havránkou. Po pravé straně si můžete všimnout, jak se Vám známý potok Haltýř ztrácí pod zem. Ale v budoucnu by se měl zase dostat na povrch, a to už na křižovatce s ulicí Trojská. Tam je také konec Vaší cesty. Zastávka autobusu č. 112 Kovárna.

Děkujeme Vám za návštěvu.

Projekt „Po(d)klad pro návštěvníky pražských evropsky významných lokalit“ vznikl ve společnosti DHP Conservation s.r.o. a finančně ho podpořilo hl. m. Praha.

Další spolupracující subjekty:

MČ Praha Troja

Botanická zahrada Praha

Botanická zahrada
Praha

Vydala společnost DHP Conservation s.r.o. v roce 2019. Všechna práva vyhrazena.
Text: Michal Kešner, korektura: Zdeněk Švehla. O hledačku se stará Michal Kešner,
kesner@dhpconservation.com, grafický návrh a sazba: Jiří Kaláček.
Questioning vyvinula nestátní nezisková organizace Vital Communities ve Vermontu,
USA, v roce 1995, a je vlastníkem příslušné obchodní známky.